

KOVÁCS VIKTÓRIA

Mátyás király 1468. szeptember 29-i dekrétumának csonka példánya a körösnadányi Nadányi család pusztakovácsi levéltárában

Czobor Alfréd a Turul 1936. évi 1–2. számának hasábjain számolt be a Magyar Királyi Országos Levéltár 1935 második félévi iratgyarapodásairól, ahol „a tudományos kutatást és olvasóinkat érdeklő, nagyobb terjedelmű, önálló csoportjai” között elősorolta a körösnadányi¹ Nadányi család pusztakovácsi² „levelesládáját” is, amely az M. Kir. OL-be öröklétként került be.³ A Nadányi-levéltár 0,14 iratfolyóméternyi,⁴ 16–19. századi iratok tartalmazó anyaga⁵ alig egy évtizeddel később, 1945 januárjában az épületben a Budapest ostromakor keletkezett tűzben a Mohács előtti oklevelek kivételével⁶ elégett: a középkori iratokat az Országos Levéltár Diplomati- kai Levéltárában a Q 249-es törzsszám alá, a DL 74574–74655 jelzetekre helyezték el. A Borsa nemből leágazó, a középkorban főleg Békés és Bihar megyében birtokos⁷ Nadányiak középkori oklevelei az 1323–1525 közötti időkört ölelik fel: az iratok között 72 (csonka vagy teljes) eredeti és 28, zömmel 18. századi másolat található.

A Diplomati- kai Levéltár adatbázisának a végéhez közeledő rekonstrukciója 2023 végén eljutott a Nadányi-levéltár utolsó DL-száamáig (DL 74655), borítékjában – több más család levéltár utolsó DL-száamához hasonlóan – több, szám szerint öt darab, annak idején három irat részeként azonosított és ennek megfelelően restaurált, az iratok közül „kihullott”, néhány soros oklevélfecsnivel. A DL papíralapú törzskönyvében „XV–XVI. sz. – Oklevéltöredék – 5 db.” bejegyzéssel jellemzett darabkákhoz időrendi mutatólap (ún. kékcédula)

1 Körösladány, Békés megye.

2 Ma Bakonszeg része, Hajdú-Bihar megye.

3 Czobor Alfréd: Hivatalos Értesítő a M. Kir. Országos Levéltár gyarapodásairól az 1935. év második felében. Turul 50. (1936) 42.

4 A terjedelemre vonatkozó adat a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) egyik belső, digitális nyilvántartásában szerepel, forrását nem találtam meg.

5 A bekerülésről tájékoztat: HU-MNL-OL-Y 1-a-1935-541. [Magyar Országos Levéltár levéltára, Általános iratok (1875–1944).]

6 Kosáry Domokos: Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába I. Budapest 1970. 707.

7 Karácsonyi János: Magyar nemzetségek a XIV. század közepéig I. Bp. 1900. 211–213.; Engel Pál: Középkori magyar genealógia. In: Arcanum DVD Könyvtár IV. Családtörténet, heraldika, honismeret. Bp. [2004.]: Borsa nem 2. Nadányi.

nem készült, így leírásukat pótolni kellett. A legtöbb konkrétumot az új nyilvántartásban DL 74655-b jelzetet kapó, körülbelül 7x17 cm-es vízfoltos, szétfoszlott szélű papírdarabról lehetett megállapítani: a töredék csonka sorai Mátyás király 1468. szeptember 29-i dekrétumának⁸ bevezetőjét és első rendelkezését⁹ rejtik (1. kép). A fragmentum minden valószínűség szerint a pátens formájában kiállított dekrétum egyik eredeti példánya – már ami megmaradt belőle.

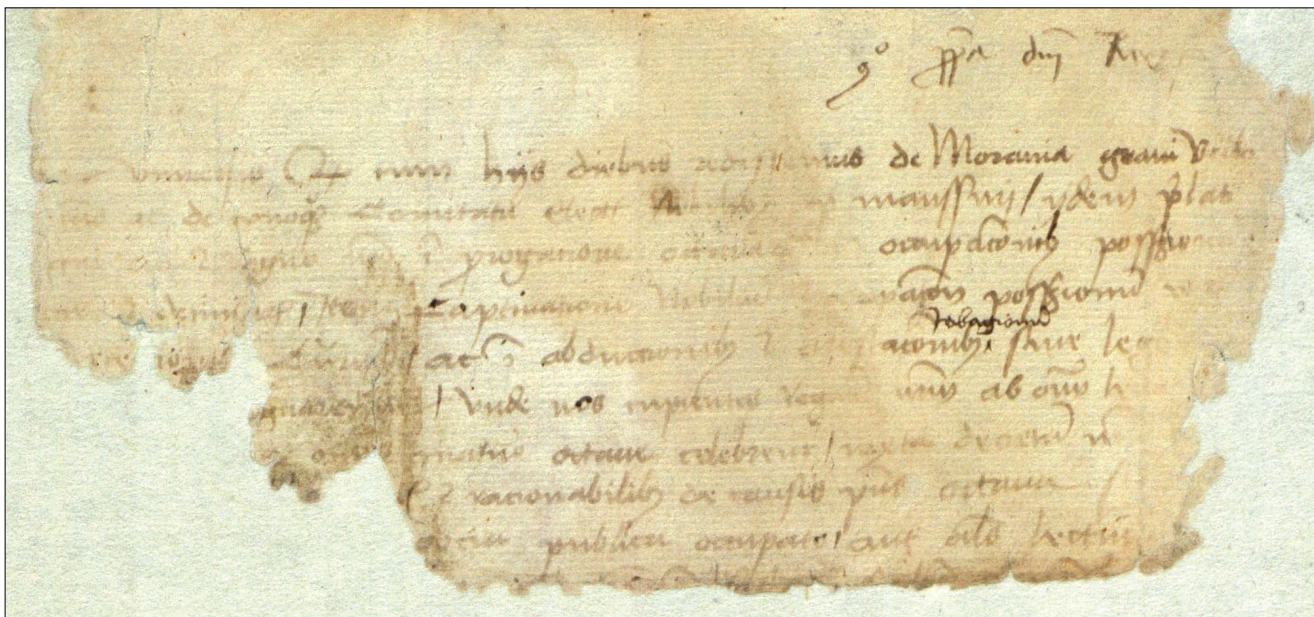
A töredéken olvasható szöveg

jobb oldalt, felül: commissio propria domini Regis

1. ... ..t universis, quod cum hiis diebus rediissemus de Moravia gravi bello ...
2. ... nostris ac de unoquoque comitatu electis nobilibus permansuri, iidem praelati ...
3. ... qui eis et regno nostro in prorogatione octavarum ac occupationibus possessionum ...
4. ... decimarum, item captivatione nobilium et occupationibus possessionum eorum ...
5. ... ..ece...ionib... curruum, ac in abductionibus et arrestationibus iobagionum sine lege ...
6. ... gnaremur. Unde nos cupientes regnum nostrum ab omni le ...
7. ... omnes quattuor octavae celebrentur in terminis iuxta decretum nostrum ...
8. ... is et rationabilibus de causis praesens octava sancti ...
9. ... gotia publica occupato, aut alias legitima ...

8 Mátyás dekrétumaira l. Teke Zsuzsa: A dekrétum fogalma és társadalmi szerepe Mátyás korában. Történelmi szemle 29. (1986) 2. sz. 197–218.

9 Az 1. articulusban a király elrendelte, hogy – amint azt „koronázási dekrétuma” (1464) előírja – mind a négy oktávát (nyolcados bírósági törvényszakot) meg kell tartani, egyúttal azonban a Szent Mihály napjához (ekkor kelt a dekrétum) kötődőt elhalasztotta. Vö. Bónis György: A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon. Bp. 1971. 262–263.

1. kép – Mátyás 1468. évi dekrétumának töredéke (HU-MNL-OL-DL 74655-b)

Az 1468. évi Mátyás-dekrétum szövege a történeti kutatás előtt a 19. század eleje óta ismert: már 1800-ban kiadta Kovachich Márton György,¹⁰ majd 1818-ban fia, Kovachich József Miklós is.¹¹ A Kovachich-kiadások – és részben az 1989-es, Döry-féle törvénygyűjtemény (*Decreta Regni Hungariae*) is¹² a szöveget a bécsi Haus- Hof- und Staatsarchivból az 1926-os badeni egyezmény értelmében azóta részben az Országos Levéltárba került Kollár-gyűjtemény *Decreta seu Constitutiones et diplomata quaedam Regni Hungariae* című kódexe alapján közölték.¹³ A Döry-féle *Decreta* a kiadáshoz az Esterházy család hercegi ágának levéltárában található kézirat törvénygyűjteményt¹⁴ is felhasználta.¹⁵ A Mátyás-dekrétum szövegét az Esterházy-kódex a következő címmel közli: „A fenséges úr, Mátyás király 1468-ban, Pozsonyban kiadott

dekrétuma, ami Olgyai György mester úrnál, a királyi felség országbírójának ítélmesterénél van, pecsét alatt”.¹⁶ Ez arra mutat, hogy a szöveget a 16. század közepe táján másolhatták le, Olgyai György országbírói ítélmestersége ugyanis az 1550-es évek közepétől adatolható.¹⁷

Maga a dekrétum a 1468. évi pozsonyi országgyűlés határozatait tartalmazza. Az 1468 áprilisában Podjebrád György ellen indított cseh háború folytatásához a királynak pénzre volt szüksége, így – miután a költségek fedezésére szolgáló adó kirovására a rendek hozzájárulása szükségeltetett –, az uralkodó Pozsonyba országgyűlést hívott össze, ahol a rendek meg is ajánlották a kért adót, vélhetően a szokásos egy aranyforintot.¹⁸

Mátyás király 1468. szeptember 29-i dekrétuma bevezetésének és első törvencikkének szövege a Döry-féle *Decreta regni Hungariae* kiadásában (szögletes zárójelben a töredékből hiányzó részekkel):

[Nos Mathias Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. notum facimus tenore praesentium, quibus expedi] t universis, quod cum hiis diebus rediissemus de Moravia

10 M. G. Kovachich: Supplementum ad Vestigia comitorum apud Hungaros ab exordio regni eorum in Pannonia usque ad hodiernum diem celebratorum. II. Budaë 1800. 196–208. Idézi: Fraknói Vilmos: A Hunyadiak és a Jagellók kora (1440–1526.). (A Magyar Nemzet Története IV.) Bp. 1896. 227–229.
11 I. N. Kovachich: Sylloge decretorum comitialium regni Hungariae. I. Pestini 1818. 194–202. Idézi és kivonatolja: Szlemencsics Pál: Törvényeink története a vegyes házakbeli királyok alatt. In: A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei VII. Buda 1846. 379–382; idézi még: Bónis Gy.: A jogtudó értelmiség i. m. 262–263.

12 *Decreta Regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1458–1490.* Franciscus Döry collectionem manuscriptam additamentis auxerunt, commentariis notisque illustraverunt Georgius Bónis, Geisa Érszegi, Susanna Teke. Bp. 1989. 174–178. (a továbbiakban: DRH) A dekrétum szövege az újabb, Bak-féle *Decreta regni* merítéséből kiesett. Vö. *The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary. Volume 3. 1458–1490 (Decreta regni mediaevalis Hungariae. Tomus 3. 1458–1490.)* Translated and edited by: Bak, János M et al. Los Angeles 1996. XV–XVIII.

13 HU-MNL-OL-I 7-32. pp. 468–472. [Bécsi levéltárakból kiszolgáltatott iratok Staatsarchiv: Handschriften, Kollár-gyűjtemény, 32. kötet.] Vö. *Pajkossy Gábor*: Magyar Országos Levéltár. Bécsi levéltárakból kiszolgáltatott iratok. Repertórium. Levéltári leltárak 77. Kézirat. Bp. 1979. 13. 694.

14 HU-MNL-OL-P 108-71.-13. pp. 152–156. [Magánlevéltárak, Családi levéltárak, Esterházy család hercegi ága, Repositorium.]

15 Vö. DRH 1989. 173.

16 *Decretum serenissimi domini Mathiae regis anni 1468 Posonii editum, quod apud dominum magistrum Georgium de Olgya prothonotarium domini iudicis curie regie maiestatis etc. sub sigillo habetur* – HU-MNL-OL-P 108-71.-13. p. 152. A Kollár-kódex másolata későbbi, itt a cím már egyszerűsödött: *Decretum Mathie regis Hungariae Posonii anno 1468 editum: Quod apud magistrum Georgium sigillatum habetur* – HU-MNL-OL-I 7-32. p. 468.

17 Vö. pl. 1554: HU-MNL-OL-P 96-1.-1554-9. [Dessewffy család margonyai ágának levéltára]; 1555: HU-MNL-OL-P 96-1.-1555-2.; 1560: HU-MNL-OL-P 419-A-4.-36.-e [Károlyi-levéltár, Károlyi család nemzetségi levéltára, Bosnyák család]; 1561: HU-MNL-OL-P 608-1.-1561-5. [sovári Soós család]; 1568: HU-MNL-OL-P 18-A-I.-I.-54. [Baranyay család, bodorfalvi]; 1570: HU-MNL-OL-P 644-1.-387. [Sztáray család] Adatok forrása: az MNL OL „Reformáció kora: 1526–1570” c. adatbázisa.

18 Fraknói V.: A Hunyadiak kora i. m. 227–229.

gravi bello [per totam hanc aestatem fatigati in hanc civitatem nostram Poseniensem, ibidem per certos dies cum praelatis et baronibus] nostris ac de unoquoque comitatu electis nobilibus permansuri, iidem praelati [ac barones et nobiles inter alia, quae nobiscum pro firmiori statu regni nostri concluderunt, quosdam articulos duxerunt in medium], qui eis et regno nostro in prorogatione octavarum ac occupationibus possessionum [et aedificationibus novorum fortalitorum, necnon locatione camerarum salium nostrarum ac exactione victualium sacrae coronae et] decimarum, item captivatione nobilium et occupatione possessionum eorum, [item illationibus damnorum per exercitantes, ac laboribus castrorum, civitatum et exactionibus victualium, et r]ece[pt]ionib[us] curruum, ac in abductionibus et arestationibus iobagionum sine lege [et in multis aliis rebus praeiudicium non parvum fore declarabant, supplicantes insuper,

ut eis superinde remedium adhibere dignemur. Unde nos cupientes regnum nostrum ab omni le[vare] inquietudine, ut eo melius incitetur ad obsequium nostrum bonisque mentibus servire possit nobis et coronae.

I. Statuimus primo, quod] omnes quattuor octavae celebrentur in terminis iuxta decretum nostrum [tempore coronationis nostrae Albae editum absque omni favore et personarum acceptione omnibus tam maioribus, quam minoribus aequaliter; sed cert]is et rationabilibus de causis praesens octava sancti [Michaelis differatur; nec cuiquam deinceps prorogatio causae servetur, nisi extra regnum militanti vel in legatione et circa ne]gotia publica occupato, aut alias legitima [necessitate impedito. Servientes etiam in castris finitimis aut aliis intra regnum medio tempore quietis, et si hostes propinqui non infestant, saltem per procuratores in causis suis respondere teneantur.

E számunk szerzői

- B. HALÁSZ ÉVA PhD, tudományos munkatárs (MTA-HIM-SZTE-MNL Magyar Medievisztikai Kutatócsoport, Bp.)
- HALMÁGYI MIKLÓS PhD, levéltáros (Magyar Nemzeti Levéltár Békés Vármegyei Levéltára, Gyula)
- KOVÁCS VIKTÓRIA PhD, főlevéltáros (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Bp.)
- KÖRMENDI TAMÁS PhD, habil. egyetemi docens, tanszékvezető (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Történelem Segédtudományai Tanszék, Bp.)
- NOVÁK ÁDÁM PhD, tudományos munkatárs (HUN-REN-DE Középkori Magyarország és Közép-Európa Hadtörténete Kutatócsoport, Debrecen)
- ÖLBEI TAMÁS, PhD-hallgató (Université de Lorraine – Debreceni Egyetem)
- RUDOLF VERONIKA PhD, egyetemi tanársegéd (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Történelem Segédtudományai Tanszék, Bp.)
- VISEGRÁDI RENÁTA tudományos segédmunkatárs (HUN-REN-DE Középkori Magyarország és Közép-Európa Hadtörténete Kutatócsoport, Debrecen)

TÁJÉKOZTATJUK KEDVES OLVASÓINKAT,

hogy a Turul kiadói jogait 2023-tól a folyóiratot alapító *Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság* (MHGT) vette át. A továbbiakban a Turul terjesztését is az MHGT szervezi. Az átadás-átvétellel, valamint a meglévő előfizetések további fenntartásával kapcsolatos információk megtalálhatók a **Turul folyóirat új honlapján**: <https://turul.mhgt.hu/>

Az új honlapon (a *Lapszámok* menüpontban) elérhetők a folyóirat megjelent számai, letölthető PDF formátumban. (Az 1883–2009 közötti lapszámok évenként egy fájlban, míg a 2010 utániak füzetenként külön-külön tölthetők le.) Ugyanitt található a folyóirat további Internetes elérhetőségeit tartalmazó linkgyűjtemény is.

Felhívjuk Kedves Előfizetőink figyelmét, hogy a kiadó-váltás eredményeként,
a folyóirat előfizetési bankszámlaszáma is megváltozott!

Kérjük szépen, hogy előfizetési díjaikat, a továbbiakban a következő bankszámlára utalják:

Bankszámlaszám: 16200223-10176344

Számlatulajdonos neve: Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság
(Szükség esetén rövidítve is írható, pl.: „Magyar Heraldikai és Gen. Társ.” vagy „MHGT”)

Számlavezető bank neve: MagNet Magyar Közösségi Bank Zrt.

Nemzetközi átutaláshoz szükséges, kiegészítő adatok:

IBAN (nemzetközi bankszámlaszám): HU84 1620 0223 1017 6344 0000 0000

Számlavezető bank BIC (SWIFT) kódja: HBWEHUB

Az előfizetési díj összege a 2023. évben is változatlan.

Belföldi előfizetőink részére:

3000 forint/évfolyam (= 4 × 750 forint/füzet).

Külföldi előfizetőink részére:

európai szállítási cím esetén: 35 EUR; tengerentúli szállítási cím esetén: 40 USD.

TISZTELT SZERZŐINK, LEENDŐ SZERZŐINK!

A Turul 2020-tól megváltoztatta közlési szabályzatát. A szakirodalmi hivatkozásoknál a Századok folyóirat közlési szabályzatát alkalmazzuk. Kérjük, tanulmánya benyújtása előtt feltétlenül tájékozódjon a lap közléssel kapcsolatos elvárásairól, és a szabályzatban foglaltakat követve készítse el munkáját!

A részletekről honlapunkon (<https://turul.mhgt.hu/>), a *Szerzőinknek* menüpontban olvashat.

Ugyanitt található a levéltári hivatkozások szabályzata is.